

Nadejam se, da so mojih misli skoro vsi gg. tovariši; vsaj nam mora biti čistota jezika v šoli užé radi rodoljubja pri srci, kam li, če to zahtevajo tudi vzgojeslovna pravila. Kakor se nam ne dopada in ne more dopadati naloga, ki je morda stvarno prav dobra, če je pa nesnažna, tako in še bolj mora se našemu estetiškemu ukusu gabit spakodrana govorica, katerega koli dijalekta. Lehko nam nasprotniki očitajo, (da-si po krivem) da naš jezik ni národni jezik, ko smo tako otročje boječí, da se ga bojimo svetu pokazati v popolni njegovi krasoti.

Res je, kakor se je užé pisalo, da je edina in edino prava pot, ki se strinja z učnim smotrom in s svrho národno, da začénjamo izgovarjati „l“ povsodi in vselej tako, kakor pišemo. Ne, da bi se strašili truda. Naš národ in nasledniki naši nam bodo za to gotovo od srca zahvalni. V to svrho pomози Bog in naša jeklena volja! —

Ivo od Nanosa.

Domača vzgoja.

Píše **Jakob Dimnik.**

(Dalje.)

Kakor se vsako zló lažje zabrani, kakor ozdravi, isto tako je tudi z lažjo. Mi varujemo svoje otroke pred lažjo najprej s tem, če jim sami najlepši vzgled v besedah in dejanju dajemo ter resnico prav visoko cenimo. Kakor je slab vzgled glavni vir vseh laží, prav tako je tudi dober vzgled resničnosti glavno sredstvo zabranjevaní laží. Tudi pri najmanjšem otroku moramo spoštovanje pred resnico kazati. Tudi v malem otroku moramo le resnične podobe in resnične predstave vzbujati. Morebiti utegne kdo misliti, da preveč zahtevamo. Ne, gotovo ne preveč! Ali je znabiti lepo in prav, če malemu otroku ponudimo košček krede in mu pravimo: „Na, tù imaš košček sladkorja!“ Otrok déne sevéda kredo v usta in mi se mu radi tega prav zaničljivo smejamo; ali je to lepo in prav? Gotovo ne. Bolj pametno je, če mu damo košček krede in košček sladkorja v roke, da se uči ločiti kredo od sladkorja. Zloraba otročjega zaupanja do nas je v istini prav surova zabava. Pa še celó prav pametni stariši mnogokrat z nedolžnim otrokom take norčije uganjajo; pripetí se pa, če je bil otrok samo jedenkrat tako ogoljufan, da jedini tak slučaj vcepi strup v dušo njegovo, n. pr.: Mati obrne se proti svoji hčerki, pokrije obraz z rokama, in navidezno prav britko joče; ko jo hoče nedolžna hčerka potolažiti, razkrije mahoma obraz in prične na ves glas svojo nedolžno hčerko zasmehovati. Otrok se pa na to ni smejal, marveč britko zajokal, zato ker on se ne hoče norčevati z občutki; posledica temu je bila, da je od istega dne naprej izgubila mati vse zaupanje pri svoji mali hčerki.

Ko pride čas, da otrok užé začénja govoriti, se prav mnogokrat veselimo na njegovih naivnih zmotah. To naj užé bode, vender pa mu ne smemo poguma k temu dajati; tudi ni treba misliti, da otrokova naivnost kaj trpí, če mu njegove napačne nazore popravimo; napačni otrokovi nazori so pa le tedaj naivni, če so popolnoma nedolžni t. j., če se iz otroka nehoté izcimijo; če se pa napačni nazori ne pokažejo nehoté, ampak so umetni, takrat so pa užé laž. Če otroku kaj ukažemo, moramo strogo na to gledati, da delo natančno zvrší; da pa otrok to lahko storí, ne smemo „tja v en dan“ ukazovati ali prepovedovati, ampak le vedno, kolikor mogoče, malo in, kolikor mogoče, lahko. „Vsako besedo moramo dajati na tehtnico“. Kdor tega ne razumi, ne vé, kako je treba z otroci ravnati, tak človek tudi nima pravice, da bi otroke zavoljo

nepokorščine kaznjeval. V tem oziru greši se čestokrat domá in v šoli. Domá zahtevajo pogosto od otrok take reči, kakeršnih nikakor storiti niso v stani; v šoli dobivajo pa take naloge, za koje so še premalo pripravljeni. Radi tega prosijo otroci pomoči pri stariših, součencih in prijateljih ter prinesó v šolo te naloge kot svoje delo in — laži in goljufiji stojé na ta način odprta vrata.

Prav živahni otroci pripovedujejo nam včasih radi kake povesti, ki so jih od drugih slišali ali pa brali; pripovedujejo nam pa z prav veliko navdušenostjo ter tù pa tam tudi radi kaj dostavijo, kar vso povest tudi znabiti povzdigne; gotovo nam ne pade v glavo, da bi se radi tega jezili, ampak še celó veselimo se na tihem, če otrok toliko žive domišljije pokaže; vsejedno so pa te vrste laži, ki se navadno le pri dečkih nahajajo, tako nevarne, da postane tak otrok polagoma lažnik skozi in skozi; tako se laže, da sam sebi verjame.

Ako nam otrok kaj neresničnega pripoveduje, ga torej ne smemo kar mirno poslušati, ampak takoj ga moramo ustaviti in prisiliti, da resnico govori in ko zapazi, da strogo pazimo na vsako besedo, bode potem vedno le resnico govoril, laž pa zaničeval. Kakor slab vzgled, isto tako širi se tudi dober vzgled vedno naprej; otroka torej prav lahko obvarujemo laži, če je le splošno dobro vzgojen.

Da, da, če je le splošno dobro vzgojen! To je glavna stvar; v teh kratkih besedah povedano je vse, kar je treba, da se laž zabrani, in to je splošno dobra moralna vzgoja. Slabo vzgojenega otroka vzgojitelj sam čestokrat na laž napelje, ker se v mnogih slučajih ne zná drugače iz zadrege pomagati, kakor z lažjo; dobro vzgojen otrok pride pa redko kedaj v tako stališče, da bi si moral pomagati z lažjo iz zadrege. Laž pa ne nastane nikdar sama iz sebe, in otrok tudi ne laže iz zabave, ampak laž je vedno spremljevalka nekega drugega greha, kojega namerava otrok z lažjo pokriti, in ko bi vse druge nenravne nagnjenosti odstranili, bi tudi laži ne bilo.

Naj pa bodo notranji vzroki ali nagibi laži še tako različni, vendar je neki vir, ki nikdar ne izostane in iz kojega laž vselej izvira, namreč samopoželjivost. Deček na glasu kot dober pripovedovalec, baha se, da bi ga občudovali; dela tako, da samega sebe obvaruje škode, ali pa, da si svoje stanje izboljša; tají rad, če vidi, da bode imel sam kaj koristi; vzrok laži je skoraj vedno lastni jaz. Če se dá ta samopoželjivost iz otroka iztrebiti, bode gotovo potem tudi bolj resničen. To pa stariši lahko dosežejo s tem, če opravičenim zahtevam ustrezajo, neopravičene pa uničijo. Kakor smo užé omenili, nekateri otroci, posebno dečki, prav radi pripovedujejo kake povesti in zraven pa tudi radi kaj izmišljenega pristavijo, da bi jih bolj občudovali. Takih pripovedek pa ne smemo zanimivo poslušati, ampak bolje je, če jih preziramo. Če otrok vidi, da ima malo poslušalcev in da se nihče zanj ne zmeni, ga kmalu ne bode veselilo, da bi si izmišljeval pripovedke. To je negativno ravnanje z lažniki te vrste. Kakšno je pa pozitivno? Če nam otrok rad izmišljenosti, torej neresničnosti pripoveduje, moramo pa tako le z njim ravnati: „To ni nikaka umetnost, če nam še tako kaj lepega pripoveduješ, če pa zraven lažeš, če to ni res, kar govoriš; težje pa tudi lepše bi bilo, ko bi nam kaj resničnega povedal; potemtakem te bode vsakdo rad poslušal, a laži se pa pametnim ljudem gnjusijo“.

„Če je otrok le splošno dobro vzgojen!“ V teh besedah zapopaden je prav resen opomin do vseh vzgojiteljev, da vestno vzgojujejo izročene jim otroke in jim pred vsem sami najlepši vzgled dajó. Kakor slabe vzglede dobre navade popačijo, istako godí se tudi nasprotno, kajti, če vidi otrok krog sebe vzgled stroge resničnosti in ga torej nihče k laži ne napeljuje, gotovo ne bode nikdar lažnik postal. Mislim, da ni treba posebno poudarjati, da morajo biti pred vsem stariši in učitelji najbolj resnicoljubni.

Dosti je takih vzgojiteljev, očetov, mater in tudi učiteljev, ki razumijo laž od otroka koj s početka odstraniti ter jo umoré še v kali t. j., jo za vselej uničijo. Od kod pa tak blagodejen vpliv? Ta vpliv pokaže se sam po sebi, če je vzgojitelj sam popolnoma v vseh zadevah nraven. Otrok čuti, da je tak oče v vsaki zadevi visoko nad njim; čuti pa tudi, da mu dobro želi in prav radi tega otrok očeta spoštuje in ljubi. Spoštovanje in ljubezen do vzgojiteljev sta neobhodno potrebni, če hočejo isti gledé resnicoljubja pri otroku kaj doseči; prav tako je tudi neobhodno potrebno, da vzgojitelj svojega gojenca ljubi in spoštuje. Ljubezen do otrok pa ne smemo nikdar pokazati s tem, da jih božamo, jim dajemo sladkarije, ali jim privolimo v vsako željo itd., ampak ljubezen do otrok pokažemo lahko s tem, če spoštljivo ž njimi ravnamo, jih nikdar v njihovih pravicah ne žalimo ter jim kažemo popolno zaupanje. Ako otrok zapazi, da stariši tudi njega užé kot človeka spoštujejo, potem se prav rad udá vsaki volji in želji. Stariši, ki svoje otroke spoštujejo in ljubijo, se navadno mnogo brigajo za nje, se zanimajo za vse, kar otroci počenjajo ter radi občujejo z osebami, ki jim pomagajo otroke vzgojevati n. pr. z učitelji itd. S takim ravnanjem se marsikaki laži zabrani. Pred vsem je pa vzgojiteljeva veljava pred otroci glavno sredstvo v zabranjevanje laži.

K dobri nravni vzgoji spada tudi vzgojevanje do bogaboječnosti. Užé prav majhnim otrokom moramo trditi, da Bog vé za vse naše misli, želje, besede in dejanja ter, da mu ničesar ne moremo prikriti; človeka še lahko za malo časa prevaramo, nikdar pa ne Boga, in prišel bode dan, ko bodo vse človeške laži in tudi druge pregrehe očite. S tem vzbudi se v otroku neka resnost, koja mu potem vedno očita, da bomo morali od vsake besede odgovor dajati. Vsled tega boji se potem otrok laži in nikdar se je ne bode privadil, posebno, če večkrat te nauke ponavljamo. Otroci spoznajo, da ima laž kratke noge; naj bode še tako zvita, gotovo je prej ali slej očita; le resnica je vedno neovrgljiva; laž pride pa čestokrat takoj na dan, kajti:

„Nič ni tako skrito,
Da bi ne bilo kedaj očito!“

11. Poželjivost.

Glavni vir poželjivosti je napačna ljubezen starišev do otrok, — ona ljubezen, ki je nesreča otrok, — ona napačna ljubezen, ki naredi stariše gluhe in slepe. Mali petletni Karol je edini sin svojih starišev; zjutraj smé do 10. ali 11. ure spati; ko se vzbudi, prinesó mu zajutrek v posteljo, in potem mu je dovoljeno, da v sami srajčici skače po sobi, kolikor časa se mu ljubi. Potem ga oblečejo, sevéda, če je njegova volja, in pestunja dobí strog ukaz, da mora z otrokom prav lepo ravnati; da bi si sam pri oblačenji pomagal, o tem še misliti ni. Komaj mati otroka zagleda, užé ima zanj polno pest sladkarij. Pri obedu sedi mali ljubljencek na prvem prostoru, mati in oče se pa skušata, kedo bode mu najlepše kose od vsake jedi dal, in obadva ga lepo prosita, da naj jé od vsake jedi, kolikor mogoče mnogo. To se ponavlja ves dan in vsaki dan. Sladkarij dobí otrok, kolikor jih hoče; zvečer smé toliko časa po konci ostati, kolikor časa se mu ljubi, znabiti do 10. ali 11. ure. Da bi otrok molil, predno gré spat, ali se starišem zahvalil za pre-jete dobrote, o tem še govoriti ne smemo. Tako napačno vzgojo do poželjivosti nahajamo v prav mnogih premožnejših družinah. Užé naprej lahko povemo, da iz otroka, kojemu se na ta način poželjivost vcepljuje, ne postane nikdar prida človek ter čestokrat pride sodnji na glavo, in vsega tega kriva je nespametna vzgoja, ki jo je užival od svojih zaslepljenih starišev.

Zato pokladamo vsem starišem, posebno materam, toplo na srcé, da svoje otroke užé zgodaj varujejo pogubne poželjivosti. V to spada nezmerno uživanje jedí in pijače ob vsaki uri, uživanje sladkarij vsaki dan, predolgo ležanje zjutraj in predolgo bdenje zvečer; preveč igrač, prevelika postrežba, varovanje pred vsakim delom, obiskovanje veselíc, gostilen, gledališč itd. Vsak dobro vzgojen otrok se mora užé zgodaj navaditi tudi na pomanjkanje. S tem pa ne mislimo, da bi ne smeli dajati otroku jedí in pijače, kolikor za svoj telesni razvoj potrebuje, ali pa, da bi mu nikakih veselíc ne privoščili, ne, nikakor ne, ampak navada na malo pomanjkanja je to, če otrok vselej s svojo voljo in željo ne prodére; užé zgodaj se mora navaditi kaki želji odpovedati se; otrok si ne sme predstavljati življenja podobnega stekleni plošči, na koji vse gladko dalje drči. Užé zgodaj se mora navaditi na malo samodelavnost, če tudi pri igrah; navlašč mu moramo včasih male zadržke postaviti na pot, koje naj se uči potem sam odstraniti, kajti kakor otroka navadimo, tak je potem vse življenje. Otrok prav ubožnih starišev, ki je bil rojen v kaki zaduhli sobi ter presanjal prve mesece in leta na slami, se prav tako dobro počuti (sevéda, če dóbi potrebno hrano), kakor knežje dete, ki je povito v svilnate plenice ter leži na mehkem perji ali žimnici.

Otrok, ki je užé od prve mladosti navajen na dobro življenje, postopanje, postrežbo in mehkuznost, potem vse življenje take razvade zahteva.

Poglejmo si omehkuženega otroka, kako se obnaša, ko ga pripeljejo v otročji vrt! Kakšno vpitje in jok! Na nobeni način neče v zabavišču ostati, ampak hoče z materjo domov; trdo se je oklene, nobena beseda ga ne potolaži in nazadnje pelje ga mati res zopet domov, in potem se pa izgovarja pri svojih prijateljicah in znankah, da noče pošiljati svojega otroka v otročji vrt, ker ga neče še tako zgodaj z učenjem siliti.

Kakšno trpljenje pa napravlja slabo vzgojen otrok še le učiteljem v šoli! Nič ne vidi in ne sliši, dočim ima zdrave oči in ušesa.

Ko pride čas, da se mora ločiti od očetovske hiše, stavimo lahko eno proti sto, da ne bode obstal nikjer, ampak vedno hrepenel po domu, kjer se je učil lenobo pasti. Prav zaradi tega toliko mladih sinov vse življenje doma ostane, ker niso vajeni na delo in pomanjkanje — ker niso vzgojeni za svet. Kolikokrat dali so jih stariši užé k tujim ljudem, da bi se izučili kakega rokodelstva ali kaj drugega, a vse zaman; kmalu primahali so jo zopet domov z raznimi, sevéda lažnjivimi izgovori, da ne morejo biti pri tujih ljudeh. Zdaj se šele marsikateremu očetu oči odpró, zdaj šele ga začne skrbeti, kaj bode z njegovim sinom, ker nikjer ne shaja. Jeza ga pograbi, prime za palico ter misli z grdo sina prisiliti, da bi bil pri tujih ljudeh in da bi se pri njih učil za življenje, kar mu pade žena v roke in pravi: „Kaj, tepel bodeš ubovega otroka? Zakaj neki? Morebiti zato, ker tako iskreno ljubi stariše svoje, da brez njih nikjer obstati ne more?“ Oče se dá pregovoriti, upade mu roka in pogum in — deček gospodari zopet po hiši, kakor poprej. Pri mizi ima zopet prvi prostor in posli so zopet njegovi sužnji. Od jutra do večera ne prime za delo, marveč trpinči pse in mačke, méče kamenje v kokoši in drugo perutnino, z eno besedo: zopet je gospod v hiši, samega sebe ima za solnce, okrog katerega sučejo se oče, mati in posli. Sosedom in drugim ljudem se sevéda stariši sramujejo povedati, da so primorani, da morajo sinu domá imeti, ampak se izgovarjajo z lažjó tako-le: „Našega otroka smo domov vzeli, zato ker ga sami potrebujemo; nimamo otrok za druge ljudi, ampak za-sé“. Tako ostane tak spridenec domá, znabiti v kaki vasi, v mestu, ali na kakem samotnem selišču; pa naj bode užé, kjer hoče, neumen in poreden postaja od dné do dné bolj ter ostane divjak vse življenje. (Dalje prih.)